

Filosofie a vědy

Vědy se postupně vydělovaly z filosofie, zprvu jako ještě filosofické disciplíny a tedy v rámci filosofie, později se však vskutku oddělovaly a vůči filosofii se aktivně distancovaly. Dnes jsou univerzity – a dokonce tzv. filosofické fakulty – ochotny nechat filosofii ve svém rámci žít jen jako jeden z oborů – ovšem pod tou podmínkou, že se filosofie „zvědečtí“. Filosofie však není věda, a nemůže mít dokonce ani pouze jeden vymezený obor, nýbrž jejím „oborem“ je – a vždy bude – vše a cokoli, tedy veškerenstvo. Vždy znovu tedy bude docházet k tomu, že se filosofie bude moci zabývat svým způsobem něčím, čím se jiným způsobem zabývá některá z odborných věd. Proto je třeba blíže vyjasnit, v jakém vztahu budou pak výsledky přístupu filosofického a přístupu odborně vědeckého. Ukažme si to nejprve na dvou konkrétnějších příkladech.

Když nám třeba fyzika nebo chemie podají co možná vyčerpávající výklad o povaze atomů určitého prvku, bude se jejich výklad od sebe lišit. Každý brzo pochopí, že sebestlepší a sebedetailnější fyzikální popis vlastností určitého atomu (eventuelně jen jeho jádra) zůstane vždy neúplný, pokud nebude doplněn chemickým výkladem o tom, s kterými jinými prvky atd. se tento atom bude schopen slučovat, za jakých podmínek a jak. Tím spíše ovšem nelze v rámci fyziky popsat ty „vlastnosti“ atomů daného prvku, které mají význam pro organické sloučeniny, makromolekuly a buňky v těle různých organismů. Podobně tomu je v případě astrofyzikální kosmologie, která pracuje jen s těmi vlastnostmi energie a hmoty, které třeba s životem (s organismy) jakoby nesouvisí (údajně, ale to je jen metodický předpoklad, možná předsudek). V poslední době teoretičtí fyzikové začali uvažovat o tzv. skryté hmotě a skryté energii. Položil si už někdo otázku, zda třeba skrytá energie nemá nějaký význam pro vznik a vývoj organismů a života vůbec? A co když tzv. skrytá hmota a skrytá energie má co dělat s těmi formami „neskryté“ hmoty a energie, kterými se zabývá naše dnešní fyzika? Co když skutečné atomy mají aspekty a vlastnosti, které nám zatím unikají a jsou nám „skryty“, protože naše vědecké konstrukce od nich – nevědomky – abstrahují a vůbec s nimi nepočítají? Co když to je jen důsledek našich vědeckých postupů a metod, že něco ze skutečnosti přehlízíme, ba že jsme k tomu docela slepí? Specializace jednotlivých odborných věd přinesla nepochybně mnoho cenného, ale možná že zároveň vede k jisté slepotě, která nám brání v jiných přístupech a tím i k poznání „celé“ skutečnosti? Právě v tomto ohledu je výsostnou povinností a přímo posláním filosofie a filosofů, aby na takovou možnost poukazovali a aby vždy znovu kladli důraz na poznávání skutečnosti, skutečného světa v jejich plnosti.

(Písek, 101209-1.)